№ 47 – 1916
კვირა, 20 გიორგ.

წელ. მეოთხე
გამოცემისა

ფასი
15 კ

ნიკოლოზ

1816

ბარათაშვილი

1916

მაგრამ ბედვანაც კაცნი გვეკვიან – ბედი სიფლისა,
ყმნა ვერცა მიგლიან მას, ვვესმის მარადისა.
ანდა კაცი ვარგა, ბრძოლაში ბედ-ალმაფალი,
ოყოს სიფლეში, ჰ სიფლის თუს ანა იშრომენ!

1837.

ნიკოლოზ ბარათაშვილი

ბ ი ბ ლ ი ო ბ ი ს ა ვ ი ს 20

უკვდავების ჩვენი დარდგეული ერთობის, **მოციქული** აზრ-გაორკოფებულ, გზა-აბნეულ და ბურუსით მოცულ წარსულ საზოგადოებრივ ცხოვრების მობურვილ ძაძაში ერთი მოჭიატე ვარსკვლავი მოსჩანს,— სულიერი სახე ბარათაშვილისა,—რომელიც მას დღეს აქვეთია ქართლის ძეთა აზროვნობას ჰწინამძღვრობს და ჰმოციქულობს.

ჰწინამძღვრობს და მოციქულობს, რათა თვით მშვენიერმა თავისი მშობელი ერიც სულიერად გაამშვენიეროს მამულთან ერთად მსოფლიოც შეაყვაროს, რადგან ღრმადა სწამდა, რომ:

> თვით უკვდავება მშვენიერსა
> სულში მდგომარებს!

დიად, მხოლოდ ასეთ სულით განსპეტაკებულს ძალუძს ყოველთა არსითა თვისითა შეიყვაროს თვისი მამული და მასთან ერთად მთელი მსოფლიოც: იმმოს და მისცეს უმაღლეს მიწრაფებათა, ზეკაცურ ძიებათა შთანასახნი...

ასეთი იყო ჩვენი მოციქული უკვდავებისა—ნიკოლოზ ბარათაშვილი.

ნიკოლოზის დაბადების ხანს—ერთი საუკუნის უწინარეს—კერძოდ საქართველოს და საერთოდ რუსეთისა თუ ევროპას დღევანდელთან შედარებით ნაკლები განსაცდელი არ ედგა: საქართველო ჰგლოვობდა ახლად დაკარგულ დამოუკიდებლობას — საკუთარი კერის დამხობას, ანუ ამ ჭირის გულიდან ვადასაყრელად ლოთობანობაში ირჩოდა, ხოლო რუსეთსა და ევროპას ჯერ კიდევ არ შეშრობოდა სისხლი, განვლილ ომებით დათხიული.-.

მშობელი ერისა და მთელი კაცობრიობის ნაღვაწი ნიკოლოზმა თვით განიცადა, ეზიარა მას და მხოლოდ მან ერთმა გვაჩვენა, რომ უკეთესი ცხოვრების მოპოვებისთვის საჭიროა სულით გაამშვენიერება, მისთვის ძალღონის დაძაგვა...

დღეს ამ ჩვენი მოციქულის დაბადების ასის წლის თავზე კიდევ უფრო მეტად გვეჭირვება მისებრ ცეცხლოვით მგზნებარე სიტყვისა და კიდევ უფრო მეტად მომქმედი ადამიანი, ჩვენი ნიკოლოზის სამარადისო ნატვრის ხორცის შესასხმელად,—საქართველოს საკუთარი სახით აღსადგენად...

და ნიკოლოზის აღბორგებული, თანამემამულეთა უმოქმედობით ლტოლვილი, კიდევ ღრეებში მარბენალი სულიც მხოლოდ მაშინ დამშვიდდება

თუ ნიკოლოზ მოციქული გვეყოლა,—მის მისწრაფებათა განმახორციელებელიც გვეყოლება!.

და საქართველოც უკვდავი მაშინ შეიქმნება, თავის მადიდებელის მარად მოსახსენებლად ..

ნიკოლოზ ბარათაშვილი

მაგონდება ილიას სიტყვები:

„ურმაო ბოეტო, უდმრთო იყო შენი სიკვდილი!

საზოგადოთ სიკვდილი უღვთოობაა: მით უმეტეს სიკვდილი ყრმისა, და კიდევ უფრო უმეტეს ყრმა ბარათაშვილისა, რომელსაც ბუნებამ მისცა მეტათ დიდი ნიჭი, მაგრამ პატარა დღე

მეორეს მხრით ბარათაშვილი სწორეთ ნორჩი უნდა გაცლოდა ამ სოფელს,—ბარათაშვილი-მოხუცი მე ვერ წარმომიდგენია.

პოეზია ბარათაშვილისა მუდამ ნორჩია; განვლენ საუკუნენი, ათასი წლები და მისი პოეზია ისევ ნორჩი, ისევ ახალი იქნება.

არიან პოეტები, რომელთა სახელი დიდია, მეტათ დიდ,—მგრამ წარმავალი. თანამედროვეთათვის დიდი, სულ ხშირათ, შემდეგი თაობისათვის პატარათ გადიქცევა; მომავალი-კი ზოგჯერ სრულებით ივიწყებს მას.

-კითხულობთ ბევრ ჯერ თანამედროვეთაგან ამაღლებულ პოეტს და ვერ გაგიგიათ, რათ აამაღლეს, რათ დაადგეს მას თავზედ გვირგვინი. იმიტომ რომ ის ღრმათ ჩასწვდა თანამედროვეთ გულში ჩვენი გული კი გამოიცვალა და სხვა საგნებს ეტრფის, სხვა ჰანგებს ითხოვს, გენიოსობა არის საჭირო, კიდევ მეტი, რომ დროთა სამზღვრები გადაჭლახო, მარადისობა დაიმორჩილო და მთელი მომავლის კაცობრიობას ჩასწვდე გულში.

ასეთი იყო ბარათაშვილი

ყოველივე ბრუნავს, ყოველივე მოძრაობს, წინ მიისწრაფის, ამ მისწრაფებაში სახეს იცვლის, ვითარდება. ამ განვითარების გზაზე კაცობრიობამ შესაძლებელია მთელი მსოფლიო დაიმორჩილოს, მაგრამ ბევრი საიდუმლოება მაინც გამოუცნობი, აუხსნელი, დაუმორჩილებელი დარჩება, და კაცობრიობა ისრე ჩავა საფლავში უკანასკნელ ადამიანამდე, რომ ბევრი ასეთი საიდუმლოება მიუწდომელი დაურჩება. ამიტომ სევდა გამოუცნობისა, სევდა მიუწდომელისა ყოველი დროის, ყოველი თაობის, ყველა შეგნებული ერის თანამგზავრი ყოფილა, არის და იქნება უკუნისამდე

ბარათაშვილი ამ საკაცობრიო, მსოფლიო, ამ სამარადისო სევდის მატარებელია, მისი მესაიდუმლე, მისი მეტათ ნაზი, მეტათ ტკბილი მგოსანია და ამიტომ ის მუდამ ნორჩი, მუდამ ყრმა, მუდამ ახალგაზრდა დი საყვარელი იქნება ყველასათვის, ვისაც კი შეუძლია ბარათაშვილის სიტყვებით მიმართოს ცას:

მე შენს მჭვრეტელს მავიწყდების საწუთროება,
გულის თქმა ჩემი შენს იქით ეძიებს სადგურს.

სიცოცხლე საშინელი ტრაღედიაა.

სამყაროს დასაბამი და დასასრული არა აქვს; ყოველივე სამარადისოა, ჩვენი სიცოცხლე კი მეტათ მოკლე, ერთობ წარმავალი და ფუჭი; ოცნება და წყურვილი უსაზღვროა და ამავე დროს დაუკმაყოფილებელი. ჩვენ ვიტანჯებით, რომ ჩვენი წყურვილი დაუკმაყოფილებელი რჩება, მაგრამ გზა ხსნისა არსად არის, შუქი იმედისა არსად მოჩანსო, გარეშემო წყვდიადია, უდაბნო. ერთხელ დაიბადო და ისე მოჰკვდე, რომ ვერაფერი ვერ გაიგო, ვერაფერი ვერ ახსნა, ცას ფარდა ვერ აჰხადო,—აი საშინელი, მეტათ საშინელი ტრაღედია სიცოცხლისა.

ბალმონტს აქვს ერთ ლექსში: ღმერთო, გონება მეუბნება, რომ შენ არ არსებობ, ხოლო გული კი შენ გეძებსო.

ბარათაშვილი ამ მსოფლიო ტრაღედიის ერთი მთავარი გმირია. მას სწყუროდა სიცოცხლის, სამყაროს საიდუმლოებისათვის ფარდა აეხადა, გამოუცნობი გამოეცნო, მიუწდომელს მისწდომოდა.

ჭკუით ურწმუნო, გულით ღმერთს ეძებდა და, აი, ამ ძიების ერთად ერთი შედეგი: „მას აქეთ არის, დავუკარგე მშვიდობა სულსა.“

ბარათაშვილის ძიება მთელი კაცობრიობის ძიება, ბარათაშვილის ტანჯვა მთელი კაცობრიობის ტანჯვაა. მიტომაც შოთას შემდეგ ბარათაშვილი ყველაზე უფრო მსოფლიო პოეტი.

თითქმის ყველა ჩვენი დიდი პოეტი სამშობლოს ჭირმა დაიმონავა, მათი ნიჭი სამშობლოს შავბედს შეალია, მსხვერპლათ შეეწირა, ამაშია მათი დიდი ღირსება და ამავე დროს მათი დიდი ნაკლიც: ისინი დიდები არიან მხოლოდ ჩვენთვის, მხოლოდ ჩვენთვის არიან ძვირფასი და საყვარელნი; სხვებმა ისინი შესაძლებელია, ვერც კი შეამჩნიონ.

ბარათაშვილი-კი სულ სხვა არის; ის ყველასათვის ძვირფასია; ყველასათვის საყვარელი. ამას ყველგან დაინახავენ, ყველა ქვეყანაში დიდ პოეტად აღიარებენ: იმიტომ რომ ერთის ფეხით ბარათაშვილი მტკიცეთ სდგას საკაცობრიო ნიადაგზე.

მაგრამ ბარათაშვილი არ მოსწყვეტია სამშობლო ნიადაგს: მეორე ფეხით ის სამშობლოზეა დაფუძნებული.

მსოფლიო სევდით შეპყრობილ პოეტს სამშობლოს შავი ბედი და მოწინავე წოდების გადაგვარება ჭირზედ ჭირს ჰმატებს.

საქართველომ მარტო თავისუფლება კი არ დაჰკარგა, ქართველმა მოწინავე წოდებამ საკუთარი სახე წაიშალა. „ქარმან ჩრდილოსამან“ მარტო ქალებს კი არ გამოუცვალა მამულის სიყვარულით გამთბარი გული, არამედ კაცებსაც თუ ძველათ იყვნენ ისეთი პირები, რომლებიც სამშობლოს გულისათვის გასწირავდენ ყოველივე პირადს—ცოლს, შვილებს, საკუთარ თავს,—რუსების შემოსვლისთანავე გაჩნდენ ჩვენში ისეთი პირები, რომლებიც ქართველობას და მთელ საქართველოს ჩინსა და ორდენებზე ჰყიდდენ,

ბარათაშვილმა თავიდანვე მიაქცია ამ გარემოებას ყურადღება და მოგვცა სურათი, თუმცა მკრთალი, სოლომონ მსაჯულისა და

მისი მეუღლის—სოფიოსი, რომელთათვის სამშობლო და მისი კეთილდღეობა ყოველივეზე მაღლა სდგას.

სოლომონ მსაჯულები დღეს არიან ჩვენთვის საჭირონი. დღეს უნდა ისმოდეს და გვესმოდეს მათი ხმა.

დღევანდელი მსოფლიო ომის დროს საქართველომ მეტად დიდი მსხვერპლი შესწირა რუსეთის სახელსა და კეთილდღეობას. საქართველოს შვილები ბრძოლის ველზე ერთი მეორეს ეჯიბრებოდენ და ეჯიბრებიან გმირულად სიკვდილში. და ნუ თუ ამოდენა მსხვერპლის გამომღებმა ქართველმა ერმა არაფერი არ უნდა მიიღოს?

ნუ თუ ქართველი ახალგაზრდობის სისხლი ისე უნდა დაიღვაროს, რომ ქართველ ერს არც ერთი ტკივილი არ დაუამდეს?

ქართველი ერი უმადურობას დაჩვეულია.

და ამიტომაც საჭიროა სიმტკიცე, სიკეთე და ძლიერი ხმა, რომ ქართველ ერს აღარ შეუძლია ისე ცხოვრება, როგორც დღემდე ცხოვრებდა.

სამშობლოს შავი დღეებით გაღრმავებული მსოფლიო სევდა ბარათაშვილისა თანდათან გადაიქცევა სასოწარკვეთილების ზღვად, რომლის აქაფებულ ტალღებში იშვის მერანი.

მერანი უგზო უკვლოდ მირბის, მიჰფრინავს უფსკრულისაკენ და თან მიაქანებს პოეტს, რომელსაც გამოუცნობის ძებნამ, მიუწდომელის ხილვის წყურვილმა სამუდამოდ საბოლოოდ დაუკარგა სულის სიმშვიდე.

პოეტს არ უნდა ბედს დაემორჩილოს; მას სწყურია, ბედის სამზღვარი გადაჰლახოს, რომ იქით მაინც ჰპოვოს სულის სიმშვიდე, მაგრამ ამაოდ: თვალბედითი შავი ყორანი მუდამ თან დასდევს მას და სწრაფი მერანითაც ვერსად ემალება.

ბარათაშვილი კლდეზე მიჯაჭვულ ამირანს ემსგავსება. ის ებრძვის დაუძლეველს. ადამიანის სული, ეს ძალლონე სუსტია იმის დასაძლევად, რისი დაძლევაც ბარათაშვილმა განიზრახა. ამიტომ პოეტი მარცხდება; ის ბედს ურიგდება:

ცუდად ხომ მაინც არ ჩაივლის
ეს განწირულის სულის კვეთება!
და გზა უვალი, შენგან თელილი,
მერანო ჩემო, მაინც დარჩება,
და ჩემს შემდგომად მოძმესა ჩემსა
სიძნელე გზისა გაუადვილდეს.

გათელვა იმ გზისა, რომელზედაც ბარათაშვილს მისი მერანი მიაქროლებდა, შეუძლებელია.

რამდენიც უნდა იაროს ამ გზით კაცობრიობამ, ის მაინც გაუთელელი დარჩება.

აი აშია ტრაგედია ჩვენი სიცოცხლისა; აქვეა ძლიერება და სამარადისო სიჭაბუკე ბარათაშვილის პოეზიისა.

ვ. კოტეტიშვილი

რჩეული აზრები
ნ. ბარათაშვილისა

მწუხრი გულისა—სევდა გულისა—
ნუგეშსა ამას შენგან მიიღებს,
რომ გათენდება დილა მზიანი
და ყოველს ბინდსა ის განანათლებს!

—

მაინც რა არი ჩვენი ყოფა,
წუთი სოფელი,
თუ არა ოდენ საწყაული
აღუვსებელი?
ვინ არის იგი, ვისთვის
გული ერთხელ აღევსოს,
და რაც მიეღოს ერთხელ ნატვრით,
ისი ეკმაროს?

—

მაგრამ რადგანაც კაცნი გვქვიან—
შვილნი სოფლისა,
უნდა კიდეცა მივდიოთ მას,
გვემსახურების მშობლისა.
არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი
მკვდარს ემგზავსოს,
იყოს სოფელში და სოფლისთვის
არა იზრუნვოს!

—

ნუ ვინ იტყვის ობლობისა ვაებას,
ნუ ვინ სჩივის თავის უთვისტომობას,
საბრალოა მხოლოდ სული ობოლი:
ძნელად ჰპოვოს, რა დაკარგოს მან ტოლი!

ოხვრა არის შვება უბედურისა!

—

სახელმწიფოსა სჯულის ერთობა
არა რას არგებს, ოდეს თვისება
ერთა მის შორის სხვადასხვაობდეს;

—

ესრეთ რას არგებს კაცსაც დიდება,
თუ მოაკლდება თავ სუფლება?
თავის მამულში მის გაჭირება
სხვა და სხვა რიგად ენუგეშება:
მუნ სულსა სული თვის დამაჩნის
და გულსა გულის პასუხი ესმის.

—

სასაცილოა ბერი კაცი რომ ყმაწვილობდეს,
და საბრალოა, როს ჭაბუკი ბერიკაცობდეს!

—

მოკვდავსა ენას არ ძალუძს უკვდავთა
გრძნობათ გამოთქმა!

—

სოფლად ყოველსა აქვს ჟამი და ბოლო.

—

სილამაზეა ნიჭი მხოლოდ
ხორციელების,
და ვით ყვავილი თავისს დროზე
მსწრაფლად დაჭკნების;
აგრეთვე გულიც, მხოლოდ მისდა
შენამსჭვალები,
ცვალებადია, წარმავალი
და უმტკიცები!

—

მშვენიერება ნათელია,
ზეცით მოსული,
რომლით ნათლდება ყოველი გრძნობა,
გული და სული.

—

თვით უკვდავება მშვენიერსა
სულში მდგომარებს.

—

ყმაწვილობ ოდეს შეჩვეული რაზედმე სული, ძნელადღა გარდაცვლის ჩვეულობას და ვიდრე რემდის სრულიად გარდაეჩვევა, მწარეა ტანჯვა და ბრძოლა მისი.

—

რას ეფიქრებ, რომ ბოლო არა ჰქონდეს, ასეთს რას მიიღებ, რომ არ დაკარგო?

—

სხვათა ბედნიერებათა სოფლისათა უყურე გულგრილად, ამაყად და გრწამდეს, რომ იგინი შეურჩენელნი არიან!

სული ობოლი

მგოსან-მოაზრე ნ. ბარათაშვილი *)
(1816—† 1845—1916)

მინდა მზე ვიყო, რომ სხივნი
ჩემთ დღეთა გარსა მოვავლო,
საღამოს მისთვის შთავიდე,
რომ დილა უფრო ვაცხოვლო;
მინდა რომ ვიყო ვარსკვლავი
განთიადისა მორბედი..

ნ. ბარათაშვილი

დაობლებულმა საქართველომ წარმოშვა თვის სევდა-ვარამისა და გულს ჩამარხულ ზრახვათა გამომხატველი სული ობოლი—ნიკოლოზ ბარათაშვილი...

ეს ჩვენი მეცხრამეტე საუკუნის მწერლობის შვენება და გვირგვინი, სიამაყე და ნათელი სხივი...

სამშობლოს ხვაშიადთა გამომთქმელი და მისი მომავალის წინასწარმეტყველი...

საქართველოს მზე რო ჩაესვენა, იგი დაიბადა, რომ ამავე მზის ამოსვლის მორბედათ მოევლინებოდა!..

ვინ იყო იგი?

მგოსან-მოაზრე ნიკოლოზ, ივანეს ძე, ბარათაშვილი დაიბადა ქ. თბილისს 1816 წ. გიორგობისთვის 22. მამა მისი მელიტონი ძველებურად აღზრდილი თავადიშვილი იყო, ბუნებით მკაცრი, ფიცხელი და ამავე დროს მეტისმეტად სტუმართმოყვარე. იგი ერთხა-

---

*) ცნობები ამოკრეფილია იოსებ იმედაშვილის ხელთნაწერ „ქართველ მოღვაწეთა ლექსიკონი“-დან.

ნად თარჯიმანობდა, შემდეგ თბილისის მაზრის მარშლად იყო; ხელიგაშლილი ცხოვრების გამო მთელი თვისი ცხოვრება დაღუპა, დავალიანდა და გაჭირვებაში ჩავარდა. დედა მგოსნისა იყო ერეკლე მეფის შვილის შვილის შვილი ორბელიანის ასული ეფემია, დაი მგოსნის გრ. ორბელიანისა, შინაურულად აღზრდილი. შვიდი წლის ბ-ს დედამ დააწყებინა წერა-კითხვა, შემდეგ კალოუბნის სამრევლო სკოლაში მიაბარეს, ხოლო 1827 წ. „კეთილ შობილთა სასწავლებელში“ (რომელიც 1830 წ. აწინდელ გიმნაზიად გადაკეთდა) ბუნებით ნიჭიერი, ცელქი და ოხუნჯი იყო და კარგად სწავლობდა. სასწავლებელში ყოფნისას მონაწილეობდა მოწაფეთა რუსულ ხელთნაწერ ჟურნალ „გიმნაზიის ყვავილ“-ში (Цвѣтокъ гимназiи). 1832 წ. კიბიდან გადმოვარდა და ორივე ფეხი დაიზიანა, რის მიზეზითაც სამხედრო სამსახურში ვეღარ შევიდა, რაიც გულით ენატრებოდა. კურსი შეასრულა 1835 წ., მაგრამ რადგანა სიღარიბის გამო უმაღლესი სწავლა ვერ განაგრძო, „საქართველოს უზენაესს მმართებლობის“ სამოსამართლო განყოფილებაში შევიდა. 1844 წ. ნახიჩევანის მაზრის უფროსის თანაშემწედ გაამწესეს, მეორე წელს იმავე თანამდებობაზე გადაიყვანეს განჯას, სადაც, გარდაიცვალა 1845 წ. ღვინობისთვის 9, დაბადებიდან 29 წ-სა. და იქვე დაიკრძალა წმ. ზაქარიას და ელისაბედის ეკლესიის გალავანში თვისი ძმის გვერდით, ხოლო 48 წლის შემდეგ, 1893 წ. აპრილის 25, მადლიერმა სამშობლომ მისი ნეშტი თბილისს მოასვენა და დიდუბის ტაძრის გალავანში დაკრძალა.

როგორ დროს ცხოვრობდა მგოსანი?

გასული საუკუნის პირველი ნახევარი ჩვენს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში იმედების გაცრუების, მწვავე განცდის ხანა იყო. ოცდაათიან წლებში მამულის გასანთავისუფლებლად მომხდარ შეთქმულობის გამო დასჯილნი შორეულ ქვეყნებში იყვნენ დაფანტულნი, მამულიშვილნი აქა-იქ მიმალულიყვნენ, მთელი მაშინდელი საზოგადოება სალათას ძილს შეეპყრო, თითქო ლარავინ იყო ქვეყნის ბედზე ეზრუნა, ბ-ის დროის „თბილისი, — მგოსნისავე სიტყვით რომ ვსთქვათ, —

ისეც ის ქალაქი იყო, უსარგებლო
გონებისა და გულისათვის“. იყო პატარა წრე სოლომონ დოდაშვილისა და პოლონელ ლტოლვილ—გადმოხვეწილთა, მაგრამ ამ წრეს რა უნდა გაეწყო იმ დროის სულით დაცემის, ფუქსავატობისა და უიდეალობის საზოგადო ცხოვრების შეტბორებულ ზღვაში; იმ დროს, როდესაც არც გონებრივი მუშაობა, არც საზოგადო—საქვეყნო საქმე არ აფრთოვანებდა ქართველის გულს. .

სულით სპეტაკ, გონებით მაღალ ადამიანისათვის აუტანელი იყო ასეთი მდგომარეობა...

და ბ-იც სწორედ ამ გარემოებით გრძნობდა მარტოობას, სულის ობლობას ..

მამულის დაობლებით გულ მოკლული, თანამემამულეთა უზრუნველობა დაუდევრობით სულ-მოშხამული მგოსანი, თვის მაღალ მისწრაფებათა მოზიარედ მხოლოდ მნათობთა და გარემო ბუნებასა ჰხედავდა, ღელვილი სულის აღმონათქვამს მხოლოდ ფოლადისებურ სიმტკიცით ჩამოგვირისტულ ლექსებში ხატავდა

მას „შინაგანი ხმა მიიწვევდა საუკუნესთ ხვედრისაკენ, გული ეუბნებოდა, რომ შენ არა ხარ ახლანდელის მდგომარეობისათვის დაბადებულით!.“

რას გვიმოძღვრებდა?

მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევრის მგოსანთა შორის ბარათაშვილს პირველი ადგილი უკავია მაღალის ნიჭით, უძლიერეს გრძნობა-გონებით და თავისებური შემოქმედებით. მაშინ, როდესაც მისი დროის მგოსანნი სამეჯლისო—სატრფიალო, დროს გასატარებელ ლექსებს წერვით იქცევდენ თავს, სადევგმირო საქმეებსა და სხ. მისთანათ შეამკობდენ, ბ-ი ეხებოდა საკაცობრიო, უმაღლესს—უზენაესს იდეებს, ადამიანის სულიერ მოვლენათა დაფარულ აზრს, დარდსა და ვარამს. ამიტომაც იგი მიჩნეულია ქართველთა ბაირონად და მეცხრამეტე საუკუნის ჩვენი ახალი მწერლობის კილოს მიმცემად.

მსოფლიო ნაღვლიანობის გარდა, ბარათაშვილი ჰხედავდა, რომ „ჩვენი ცხოვრება იყო ფუჭი და მხოლოდ ამაოება“, სულს უშფოთე-

ბდა თანამემამულეთა დაკნინება, დაწვრილმანება, საზოგადო საქმეთა მიტოვება. ამიტომ სულით ამ ღლებისკენ მოუწოდებდა და გვასწავლიდა:

ერც კაცი ვერგა, რომ ცოცხალი
მკვდარსა ემსგავსოს,
იყოს სოფელში და სოფლისთვის
ერრა იზრუნვოს«-ო.

საქართველოს საკუთარ სახელმწიფოებრივ კერის მოშლა, უცხო ერის მფარველობაში შესვლა არა ნაკლებ აფიქრებდა და წინასწარმეტყველური გონებით, სოლომონ მსაჯულის სახით, წინადვე განსჭვრიტა „რომე ივერნი ერ იქნებიან რუსთ ხელთ ბედნიერნი“, რადგანაც „სახელმწიფოსა სჯულის ერთობა ერარას ერგებს, ოდეს თვისება ერთ მის შორის ხსვა და სხვაობდეს“-ო და კითხულობს:

ვით შეიწყნაროს რუსთ მეფ ბაბა,
რაც მოისურვოს ქართველობამ?—ო

მამულის მწარე ხვედრით და თანამემამულეთა დროებით უქნაროებით მაინც საბუდამოდ გულს არ იტეხდა, არამედ ღრმადა სწამდა, „რომ გათენდება დიდა მზიანი და ეოველს ბინდსა ის განანათლებს;“ — რომ კაცობრიობას ოდესმე გაუადვილდება „სიყვალი გზა“,—რადგან ქვეყნად უცვლელი არაფერია, ყოველივე წარმავალია და არსებული წეს-წყობ ლებაც შეიცვლებაო..

რა განძი დაგვიტოვა?

ბარათაშვილს ბევრი ნ-წერი არ დარჩენია: თვისი ღრმა და მაღალაზროვანი აზრები სულ რამდენიმე ლექსში ჩამოაყალიბა. დაწერილი აქვს 34 ლექსი, 1 პოემა „ბედი ქართლისა“ და 14 წერილი, სხვადასხვა პირებთან. ჰქონია აგრეთვე პოემა „ივერიელნი“, 10—12 სს. საქართველოს აყვავებულ ცხოვრების დასურათება, და ნათარგმნი ტრაღედია „იულიოს ტერენტელი“, მაგრამ ორივე ეს ნაწარმოები ჯერ ხნობით დაკარგულია.

ბარათაშვილის ლექსები, ჟურ. „ცისკრის“ დაარსებამდე, ხელთნაწერებად ვრცელდებოდა (სხვათაშორის თვით ბარათაშვილს რამდენჯერმე გადაუწერია ერთი და იგივე ლექსი ნაცნობთა შორის გასავრცელებლად). ცალკე წიგნად გამოიცა პირველ ად 1875 წ., შემდეგ რვაჯერ. რუსულად გამოიცა 1905 წ. „Баратовскій томикъ“, რჩეული ლექსები კრიტ.-ბიოგრ. წერილით. გადათარგმნილია აგრეთვე გერმანულს, სომხურს და სხ. ენებზე.

დიადაც, ბარათაშვილს შეეძლო ეთქვა:

„მინდა მზე ვიყო, რომ სხივნი
ჩემთ დღეთა გარსა მოვაფენო,
სადამოს მისთვის შთავიდე,
რომ დიდა უფრო ვაცხოვნო!“

იგი უკვე ჩვენი მწერლობისა და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ გათვითცნობიერების მზეა...ის ჩვენი ქვეყნის თვითარსებობის დაკარგვის სადამოს ჩაესვენა, რომ უფრო ბრწყინვალედ ამოთინათინდეს ჩვენი გ ნახლების დიდის გასაცხოვნებლად.

როგორც ეასულ საუკუნის დასაწყისში ობლად იშვა ჩვენი სულის ობლობის მგოსანი, დღესაც მეოცე საუკუნის დასაწყისშიაც, ობლად სდგას, განმარტოებით...

ჩვენს მწერლობას ჯერაც კიდევ არ მოვლენია მისებრ ცეცხლ-მფრქვევი, საშობლოს სევდით და მსოფლიოს ვიებით გამსჭვალული ქართველი მგოსანი...

ნ. ბარათაშვილის სული კი ელის გამოხმაურებას, ძლიერს და ოძახიან გამოხმაურებას...

და დიდს წინაპარს რომ ღირსეული მემკვიდრე არ გაუჩნდეს არ გვჯერა: შეიძლებაგვიან მაგრამ მაინც გაჩნდება და ეს იქნება იმ საქართველოში, რომლის არსებობასაც შესტ ფ ოდა მგოსნის ობოლი სული სოლომონ მსაჯულის ბაგით...

ვეცადნეთ, რომ ეს წუთი მალე გვღირსებოდეს ..

იოსებ არიმათიელი

ნ. ბარათაშვილის სსოვნას!..

შენ არ მომკვდარხარ, დროებით
შესწყვიტე გულის ძგერანი;
დადუმდა მხოლოდ, მგოსანო,
უმხედროდ შენი მერანი!..
არ კვდება, თავზე დაგეყვირის
წყეული შავი ყორანი,—
უმხედროდ დადუმებულა,
მგოსანო, შენი მერანი!
თავს დაგვტრიალებს ტიალი
შავი ყორანი ვერანი,—
უმხედროდ მოწყენილია,
ნიკოლოზ, შენი მერანი!..

ვასო როინიშვილი

მერანი

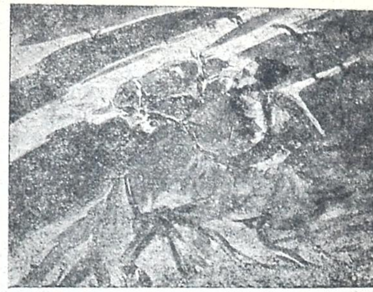

მირბის, მიმაფრენს, უგზო უკვლოდ ჩემი მერანი,
უკან მომჩხავის თვალ-ბედითი შავი ყორანი!
გაჰსწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი,
და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი შავად მღელვარი!

გაჰკვეთე ქარი, გააპე წყალი, გადაიარე კლდენი და ღრენი,
გაჰსწი, გაკურცხლე და შემიმოკლე მოუთმენელსა
სავალნი დღენი!
ნუ შეეფარვი, ჩემო მფრინავო, ნურცა სიცხესა, ნურცა
ავდარსა,
ნუ შეიბრალებ დაქანცულობით თავგანწირულსა შენსა მხედარსა!

რაა, მოვშორდე ჩემსა მამულსა, მოვაკლდე ჰსწორთა და მეგობარსა;
ნულა ვიხილავ ჩემთა მშობელთა და ჩემსა სატრფოს ტკბილ მოუბარსა,—
სადაც დამიღამდეს, იქ გამითენდეს, იქ იყოს ჩემი მიწა სამშობლო;
მხოლოდ ვარსკვლავთა, თანამავალთა, ვამცნო გულისა მე საიდუმლო!

კვნესა გულისა, ტრფობისა ნაშთი, მივცე ზღვის ღელვას,
და შენს მშვენიერს, აღტაცებულს, გიჟურსა ლტოლვას!
გაჰსწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი,
და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

ნუ დავიმარხო ჩემსა მამულში, ჩემთა წინაპართ საფლავებს შორის:
ნუ დამიტიროს სატრფომ გულისა, ნულა დამეცეს ცრემლი მწუხარის, —
შავი ყორანი გამითხრის საფლავს მდელოთა შორის ტიალის მინდვრის,
და ქარიშხალი ძვალთა შთენილთა, ზარით, ღრიალით, მიწას მომაყრის!

სატრფოს ცრემლის წილ, მკვდარსა, ოხერსა დამეცემიან ციურნი ცვარნი,
ჩემთა ნათესავთ გლოვისა ნაცვლად მიყალალებენ სვავნი მყივარნი!
გაჰსწი, გაფრინდი, ჩემო მერანო, გადამატარე ბედის სამძღვარი,
თუ აქამდე არ ემონა მას, არც აწ ემონოს შენი მხედარი!

დაე, მოვჰკვდე მე უპატრონოდ მისგან ოხერი!
ვერ შემაშინოს მისმა ბასრმა, მოსისხლე მტერი!
გაჰსწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი,
და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

ცუდად ხომ მაინც არ ჩაივლის ეს განწირულის სულის კვეთება!
და გზა უვალი, შენგან თელილი, მერანო ჩემო, მაინც დარჩება,
და ჩემს შემდგომად მოძმესა ჩემსა სიძნელე გზისა გაუადვილდეს,
და შეუპოვრად მას ჰუნე თვისი შავს ბედის წინ გამოუქროლდეს!

მირბის, მიმაფრენს, უგზო-უკვლოდ ჩემი მერანი,
უკან მომჩხავის თვალ-ბედითი შავი ყორანი!
გაჰსწი, მერანო, შენს ჭენებას არ აქვს სამძღვარი
და ნიავს მიეც ფიქრი ჩემი, შავად მღელვარი!

1842 წ. მაისის 9 ნ ბარათაშვილი

(მერანი, ა. მრევლიშვილის ნახატიდან)

ბედი ქართლისა

ერეკლე მეფე და სოლომონ მსაჯული

მორბის არაგვი არაგვიანი,
თან მოსძახიან მთახი ტყიანნი,
და შეუპოვრად მოუთამაშებს
გარემო თვისსა ატეხილ ჭალებს. .
მზე დამავალი მოჰფენს სიამეს
მთიულეთისა ხეობის არეს,
და ამ მშვენიერს არაგვის პირებს
ძველი ჩარდახი ზედ გადმოჰყურებს. —

მუნ ბრძანდებოდა მეფე ირაკლი,
მოწყენის თვალით გადმომზირალი;
დაფიქრებული თვისთა ზრახვათა
გაცაართობდა ქარვის მარცვალთა.
თან ახლდა მეფეს თავის მსაჯული,
ნიჭთა კეთილთა უხვად მორჭმული.

ვის არა გახსოვთ სოლომონ ქველი,
მეფის შინაყმა, ყმათ საყვარელი!
დიდხანს უჭვრეტდა მეფე მდუმარე
არაგვის წყალთა, მდენთა მჩქეფარედ
ბოლოს მახვრალმან უბძანა მსაჯულს:

ერეკლე მეფე

„შენ იცნობ კარგად, სოლომონ, ჩემს გულს,
შენ უწყი ქართლის აწ ვითარება,
მისი აწ ძალა, ყოფა, ცხოვრება;
ბევრ-ჯერ რჩევანი შენნი, ვითა წყლულს,
მსალბუნებიან მე შეწუხებულს;
აწც ჩემს სულის ტვირთს, ჩემს გულის
წადილს,
შენ გაგიმჟღავნებ, ვით საყვარელ შვილს!"
„არ მითვისებდა ქართველთა გული,
რომ ვიყავ მათი მეფე ეული:
ჩემი მეფობა ზედ დავასრულე,
რომ ძლივს იგინი გავიერთგულე!
და ახლა, ოდეს ჩემს ხელმწიფობას,
განუმზადებდი ჟამ-კეთილობას,
აი მის ნაცვლად რაი მომაპყრეს
მე ჩემთა ძეთა — და ვინ აზარეს..."
„ამ ერითგან გაქეზებული,
მაჰმად-ხანისა მოსისხლე გული
არ დაგვაწყნარებს სიამაყითა:
მას ჟამი შეჰსწევს ყოვლის ღონითა;
ეს ხმა ლეკთაცა აგვიყაყანებს;
ოსმალი მხოლოდ დროსა უყურებს,

და მტერნი ძლიერ მაშინ მოგვატყდენ,
როს ყმანი ჩემნი ურთიერთ ბძარვენ!
მეც თუმცა კვლავ ვჰგრძნობ სულის სი-
მტკიცეს,
გარნა ღონენი წელთ წარმიტაცეს:
შენი ირაკლი ის აღარა ვარ,
პატარა კახად რომ გინახივარ!
აბა, რომელს შვილს ჰხედავ ღირსეულს,
რომ ექმნას კვერთხად მამულს დარღვე-
ულს?..
ჰი, ღმერთო, ღმერთო, ამაზედ მეტად
ნულა განჰსწირავ ქართველთა ტანჯვად!
აბა რას მირჩევ, ჩემო მსაჯულო?
კარგათ იფიქრე, შვილო ერთგულო:
აწ განთქმულია რუსთა სახელი,
ხელმწიფე უვით ბრძენი და ქველი,
დიდი ხანია გვაქვს ჩვენ ერთობა,
მტკიცე კავშირი—სარწმუნოება,—
მას მსურს რომ მივცე მემკვიდრეობა
და მან მოსცეს ქართლს კეთილ-დღეობა!“
ამის გამგონი ჩვენი მსაჯული
უწვრეტდა მეფეს, განცვიფრებული:
მას არ ჰსჯეროდა, რომ ირაკლის გულს
ჰხედვიდა იგი უსთ შეცვალებულს

სოლომონ მსაჯული:

„რასა მიბრძანებ! ჰკადრა მან მეფეს,
ბატონო, ღმერთი გადღეგრძელებდეს,
ნუ გააგონებ მაგ ხმას ქართველთა,
ესდენ შენზედა მსასოებელთა!
ჯერ სამაგისო რა გვემართება,
რომ განვისყიდოთ თავისუფლება!“
„იცი, მეფეო, რომე ივერნი
იქმნებიან რუსთ ხელთ ბედნიერნი?
სახელმწიფოსა ჰსჯულის ერთობა
არა რას არგებს, ოდეს თვისება
ერთა მის შორის სხვადასხვაობდეს;
ვინ იცის, მაშინ როგორ მოუხდეს
რუსეთის ძალი ქართლს აწინდელი,
ვით შეითვისოს რუსმა ქართველი,
ვით შეიწყნაროს რუსთ მეფობამა,
რაც მოისურვოს ქართველობამა?
მაშინ, მეფეო, რავდენთ კაცთ მართალთ
მოუკლან გულნი ტანჯვათ იდუმალთ!
მაშინ ირაკლის სახსენებელი,
ვინღა ახსენოს აწ საქებელი?
ნუ, ხელმწიფეო, მას ნუ ინებებ,
შენგან კი მაგას ნუ გაგვაგონებ,
და მერმე ქართლი ვინც ვერ განაგოს,
მაშინ მან უწყის, რაც მოაგვაროს;
ხოლო ირაკლი ვიდრე ჰყავთ ქართველთ,
უბედურებაც ბედნიერ აქვნდეთ!“—

ერეკლე მეფე.

„ჩემო სოლომონ, მეფემ უბრძანა,
მე ეგ ყოველივე არ ვიცი განა?
მაგრამ კეთილთა დღეთათვის ქართლის,
რა მოვაგვარო უმჯობეს ამის?
მე არა ვჰფიქრობ, ვითარცა მეფე,
თვისს დიდების თვის სისხლთა ღმჩქეფე,
არამედ ვითა მამა კეთილო,
რომელსა ჰსურს, რომ თავისი შვილი
თვისს სიცოცხლეშივ დაასახლკაროს.
ძნელ-არს ცხოვრება სამეფოსი, როს
უქვრეტდეს იგი ოსსა დღე დღითი?
აი ხომ ნახე აწ მაგალითი:
რა ჰქმნა ამ ერთმა დამარცხებამან!
კარგი, რომ კიდევ აღა-მაჰმად-ხან
ქალაქს დაჰ ჯერდა განძვინებული,
სხვით არ აღივსო მან საწყაული!
ახლა კი დროა, სოლომონ, რომა
მშვიდობა ნახოს საქართველომა,
მან საფარს ქვეშე მხოლოდ რუსეთის
ამოიყაროს ჯავრი სპარსეთის,
და მხოლოდ მაშინ უეჭვოდ გვრწამდეს,
რომ ქრისტიანთ ხმა მარად ისმოდეს
საფლავთზედ ჩვენთა მამა-პაპათა,
და განისვენონ აჩრდილთა მათთა!“—
ვედარ გაუძლო მსაჯულსა გულმან
დაჰკადრა მეფეს, აღშფოთებულმან:

სოლომონ მსაჯული

განზრახვა შენი, მეფევ, მაკვირვებს!
ირაკლიმ იცის, რომე ქართველებს
არად მიაჩნით უბედურება,
თუ აქვთ თვისთ ჰერთ ქვეშ თავისუფლება“.

ერეკლე მეფე:

„სულ მართალია, ჩემო სოლომონ
მაგრამ აბა ჰსთქვი, ქართველთა რა ჰყონ
ამ უბედობის და დარღვევის დროს?
აბა ირაკლიმ რა მოაგვაროს
მშვიდობისათვის ხაყვარელთ ყმათა?..

აი მივიღებ მე შენთ რჩევათა
და დავიდუმებ ჩემსა გულის თქმას;
ნუ დაივიწყებ მაგრამ ჩემს სიტყვას,
რომ დღეს იქნება, თუ ხვალ იქნება,
ქართლსა დაიცავს რუსთ ხელმწიფება!„
ასე ირაკლი და მის მსაჯული,
მამულისა-თვის გულ-მტკივნეული,
ქართლისა ბედსა განსაცმრიდებენ,
ხოლო ქართველნი მამულს ჭვლოვობდენ!..
დიდ ხანს დაჭეოფდა ბატონი ჩუმად,
დაფიქრებული მწუხარედ და ღრმად
შემდეგ უბრძანა სოლომონ მსაჯულს:

„ახლა კი დროა ჩვენს გაორებულს
ქალაქს ჩავხედოთ; მაგრამ ჯერ ერთი,
მინდა ვიხილო კიდევ კახეთი,
შევიტყო კახთა საჭიროება,
ვჰსცნა ჰაზრთა მათთა აწ ვითარება;
შენ კი აქედგან ქალაქში ჩადი
და დამახვედრე ჩემი სამზადი.“

II

სოლომონ მსაჯული და სოფიო

დიდასზე ადრე მოგვალს მსაჯული
ქსნის ხეობაში, დაფიქრებული;
ვიდრემდის იყო შიშიანობა,
მას აქ ესახდა თავის სახლობა,
და მომავალმა აწ ქალაქისკენ,
გამოიარა თავის სახლისკენ.
მეფის ჭაზრთაგან სედიო დედვილი,
ჭზრასვიდა გულში მამულის შვილი:

სოლომონ მსაჯული.

„მადლობა, ღმერთო, შენსა განგებას!
ერთს კაცს მოჰმადლებ ყოვლთა უფლებას
და მისს ერთს სიტყვას მონებენ ერნი,
განურჩეველად სულელნი, ბრძენნი,
და იგი მათს ბედს ასე განაგებს,
ვითა ამღერდეს იგი კამათლებს!
მაგრამ შენ, მეფევ, ვინ მოგცა ნება—
სხვას განუბოძო შენთ ყმათ ცხოვრება,
მისდევდე შენსა გულის კვეთებას
და უართგუნვიდე თავისუფლებას?
შენ ერმან მოგცა პირველ ღირსება,
რათა დაუცვა ყოფა-ცხოვრება,
და რად ივიწყებ, რომე მარადის
ერსა ეკუთვნის გულის თქმა მეფის!..“
ამ ფიქრში იყო მსაჯული, ოდეს
მოადგა თავის სახლისა ალეს.
წინ მოეგება მას თავის ცოდი,
სათნო სოფიო, სულისა ტოდი;
ასალაც ბევრს ახსოვს მისი ზრდილობა,
შშვენიერება, გულ-კეთილობა.
რა დაინახა მან თავის ქმარი,
სახე-შეცვლილი, მოახწუინარი,
ამბავი ჭკითხა მეის ირაკლისა.—
ასესაყვარელ იყო ყოველისა!

(ვ. გუდიაშვილის ნახატი)

სოლომონ მსაჯული:

„ვეჭობ, სოფიო, რომე ირაკლი,
ქართველებზედა იყოს გულნაკლი;
მას ზედ ეტყობა, რომ მისი სული
ძლიერად არის აღელვებული!
მწარედ უპირებს ბატონი დასჯას
თავის შვილების ამა ურჩებას:
ვეჭობ, რომ იგი სამეფოს ქართლის
აძლევს საფარს ქვეშ რუსთა ხელმწიფის.
მაშინ ეყურე ჩვენს დედაკაცებს,
როს საცხოვრებლად დიდ-კაცთა ცოლებს
პეტრეს ქალაქში გარდაასახლვენ!
მაშინ, სოფიო, რაღა გინდათ თქვენ?
ხელმწიფეს ჰპოვებთ მამად კეთილად
და დედოფალსა დედისა ნაცვლად;
არ მოგაკლდებათ თავისუფლება,
განცხრომილება, ფუფვნეულება,
მათთა სიმდიდრის პალატთა შ. რის!

ვერ გაიგონებთ მუნ ხმასა მტერის,
მრავალ-თ სიამ-ით იხილავთ კვალად
განოვანთათვის გული-გასარ-ობლად:
მაშინ კი ვ-სლა მოესურვება,
ნახოს ქართლისა კვლავ ამ-ოხება! —

სოფიო „უწინამც დღე კი დამელევა მე!
უცხოობაში რაა სიამე
სადაცა ვერვის იკარებს სული
და არს უთვისო, დაობლებული?
რა ხელს-ჰყრის პატ-ვს ნაზი ბულბული,
გალიაში დატყვევებული!
და ველად იგი, ამხანაგთ შორის,
ჭირსაც ვით ლხ-ნსა ერთგვარ დამღერის!
ესრეთ რას არგებს კ-ცსაც დიდება,
თუ მოაკლდება თ ვისუფლება?
თავ-ს მამულში მას გაჭირება
სხვა და სხვა რიგად ენუგეშება:
მუნ სულსა სული თვისად მიაჩნის
და გულსა გულის პასუხი ესმის!“

„რად დაგვრჩომია სხვაზედა თვალი,
ოდეს მეფეცა და დედოფალი
გვყვანან კეთილნი და ღ-რსეულნი,
და ვ-ართ მათთანა შვილებრ ჩვეულნი?
ჩვენის დედოფლის გულისა ნაცვლად,
მწუხარ-ბათა სანუგეშ-ბლ-ად,
რასა ვიპოვით ჩვენს სიცოცხლეში?

. . . . . .

მსაჯულს ეკონა, რომე იგი გუდს
დედაკაცთაცა ჭეშეგებს ტვალებულს,
და აწ. რა ხახა ტოლი ამ ჭეზრათ,
გარდ-ეუსვა მას მსუ-ფ-ვ-ლებით. —

ჰოი დედანო, მარად ნეტ-რნო,
კურთხევა ოქვენდა, ტკბილ სახ ოვარნო
რა იქნებოდა, რომ ჩვენთა დედათ
სულიცა თქვენი გამოჰყოლოდათ!
ვინღა ჰყავს გულის შემატკივარი
მამულს ასული, ახლა თქვენგვარი?
ქარმან ჩრდილოსმან ყველაზედ პირველ
გარდაუცვალა მათ გული ცხოველ!
ჯანი გავარდეს აწ შვილსაც, მამულს,
ოღონდ ვაამოთ ჩვენს საკუთარს გულს:
რის ქართველობა, რა ქართველობა!
მითომ რას გვავნებს უცხო ტომობა?..

ნ. ბარათაშვილი

1839 წ.

***

ვპოვე ტაძარი, შესაფარი, უდაბნოდ მდგარი:
მუნ ენთო მარად უქრობელი, წმიდა ლამპარი;
ანგელოსთაგან იკროდა მუნ დავითის ქნარი,
და განისმოდა ციურთ დასთა გალობის ზარი!
მწირი სოფლისა, დამაშრვალი მისითა ღელვით,
მუნ ვეძიებდი განსვენებას წრფელითა ზრახვით;
გულსა, მოკლულსა კაცთ სიავით და ბედის ბრუნვითა
ლამპარი წმიდა განმიტფობდა ციურის სხივით!
მუნ გუნდრუკის წილ, შევსწირავდი წმიდას სიყვარულს,
რომლის საკურთხად დავსდებდი მე ჩემს გულსა და სულ';
ამა სიამით, ნეტარებით, ესრედ აღვსებულს,
მეგონა ვხედავ სასუფეველს, აქ დაშენებულს!
მაგრამ საწუთრო განა ვისმეს ერიდ ხანს ახარებს?
განჰქრა ტაძარი — და უდაბნო ჩემდა მდუმარებს;
მას აქეთ ჩემ- გულს ნეტარება არ ასადარებს;
მის ნაცვლად სევდა და წყვდიადი დაისადგურებს!
მოისპო მსწრ-ფლად მისი ნაშთი და მისი კვალი!
განა თუ დრომან დაჰკრა თვისი მას ავი თვალი?
არა, მოსძაგდა მას სოფელი ცრუ და მუხთალი!
დამშთა მე მხოლოდ მის ლამპარისგან ცეცხლი დამქრალი?
ვერღა აღმიგო სიყვარულმა კვალად ტაძარი!
ვერსად აღვანთე დაშთომილი მისი ლამპარი!
ესრეთ დამიხშო უკულმართმა ნუგეშის კარი,
და დავალ ობლად, ისევ მწირი, მიუსაფარი!

1841 წ.

ნ. ბარათაშვილი

ვინ რა აზრისაა

ნიკოლოზ ბარათაშვილსა და მის პოეზიაზე?

ნ. ნიკოლაძე („Тифлисскій Вѣстникъ“-ში 1876 წ.) შემდეგსა სწერს:

„ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსები ქართულ ჟურნალ „ცისკრის“ დაარსებ მდე—1852 წ. ხელთნაწერებით ვრცელდებოდა ქართველ მკითხველებში. შემდეგში-კი ყველა ქართული ჟურნალი,—„ცისკარი“, „საქართველოს მოამბე„, „მნათობი“ და „კრებული“—დროგამოშვებით ჰბეჭდავდნენ ხოლმე წვრილმან ლექსებსა და პოემა „ბედი ქართლისა“ ნაწყვეტებს.

„მაშინ, რომელნიც კი თვალყურს ადევნებდნენ ქართულს მწერლობას, შენიშნავდნენ, რომ ის ოცდაათიოდე ლექსი, რომელიც ხელმოწერილი იყო ნ. ბარათაშვილის პახელით, დიდად ნიჭიერისა და გრძნობიერის პოეტის ნაწერი უნდა ყოფილიყო. განსაკუთრებული თვისება იმისი პოეზიისა ის არის, რომ მისი ლექსები ისეთის აზრითა და გრძნობით არის დაწერილ, ისეთის ძლიერის სიტყვებით გამოთქმულ-გამოხატულ, რომ ღრმა შთაბეჭდილებასა სტოვებს..

„თუ სახეში მივიღებთ ქართულ მწერლობის მდგომარეობას ნ. ბარათაშვილის დროს და განსაკუთრებით მაშინდელ პოეტების ზრს პოეზიისა და მისს დანიშნულებაზე, მაშინ სამართლიანმა და უჩყუვარმა კრიტიკამ უნდა აღიაროს ბარათაშვილი ჭეშმარიტ განმაახლებლად ქართულის მწერლობისა. წინანდელი პოეტების ლექსები მხოლოდ ღვინოსა და სატრფოს დასტრიალებდა. თითქოს სულმნათ რუსთაველის შემდეგ ვერც ერთმა ქართველ. მა პოეტმა ვერ შეითვისა და ვერ შეიხორცა ის აზრი, რომ პოეზია სატრფიალო და ქალის სიყვარულის გამოსაკვანძად არ არის გაჩენილი...

„იშვიათი იყო ისეთი მწერალი, რომელიც თავისს ლექსებში დროს-ჟამის ვითარებასა და სიავეს შეჰებიყო, და არც ერთს, გარდა ნ. გურამიშვილისა. არ გაუბედია გამოეთქვა ლექსებში ცხოველი აზრი თავის დროის ცხოვრების სხვადასხვა საგნებზე...

„ცხადია, ასეთ მწერლობაში რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ისეთს ნიჭიერს პოეტს, რომელმაც პირველად გაჰბედა გაემხედვალა თავისი ლექსები დროჟამი. ცოცხალის მოტივით და გამოეთქვა მაშინდელ საუკეთესო კაცთა გუმანი, გულისნადები და მისწრაფებანი...

„ნ. ბარათაშვილს არ უყვარს მრავალსიტყვაობა; ამიტომ იმისი ლექსი გარეგან ფორმა თ ძლიერ მოკლედ მოჭრა-გამოთქმულია და საზოგადოდ, ისეთსავე შთაბეჭდილებას ახდენს მკითხველებზე, როგორც ლექსნი რუსეთის დიდებულ პოეტ ლერმონტოვისა. ჩვენს პოეტის ლექსი, როგორც ლერმონტოვისა, ისეთივე ძლიერი და მკვეთრია, იმ გვარადვე მოკლედ გამოხატულია, წვრილმანების სრულს უყურადღებობით, და იმნაირადვე გამოკვრილი, თითქოს ჩაქუჩსა სცემს მკითხველს თავში და უნდა ღრმად ჩაუსვას, ჩაჰგონოს თავისი აზრიო. კიდეც ამიტომ ნ. ბარათაშვილის ლექსებიდან ქართველს მრავალი ანდაზები და აფორიზმები ამოუღია; ეს ხომ უტყუარი საბუთია, რომ ძლა ბარათაშვილის ნიჭისა ძლიერი, დიდია...

„ნ. ბარათაშვილის ლექსები გარეგან ფორმით წლით წლობამდე უკეთესდებოდ, ვითარდებოდა და ძლიერდებოდა: უფრო მკვეთრი, უფრო ენერგიული და მოკლედ მოჭრილი გამოდოდა. 1845 წელს—ოცდაექვსს წინედ, ხომ ისეთი ლექსი დაგვიწერა სულმნათმა, რომ თამამად შეგვიძლია ვსთქვა ლერმონტოვის პოეზიისა და გენიოსის ნაწარმოებად მივიღოთ. ქართველ მწერლობაში პირველად ამ ლექმა შეითვისა ხალხური სასაუბრო ენა, ხალხს გამოთქმა, ხალხური კილო.—ერთი სიტყვით, ქართულმა სახალხო პოეზიამ ამ ლექსში ჰპოვა თვისი ჭეშმარიტი სახე...

„ამასთანავე, თუ სახეში მივიღებთ,—ერთის მხრივ, რომ ნ. ბარათაშვილის ლექსი თანდათან უკეთესდებოდა და მეორეს მხრივ, სულ-მნათი პოეტი ძლიერ ადრე, მეტად ყმაწვილი გამოესალმა წუთის სოფელს,—მაშინ კიდევ ეტყვის მსგავსება ვიპოვით ძს და ლერმონტოვს შორის, უთუოდ. ჩვენი პოეტი, როგორც ლერმონტოვი, სამშობლო პოეზიასა და მწერლობის განვითარების საქმეს უდიდესი და ღ ლერს ს იმედს უქადდა და თუ დ ცლოდა იმას მ ამტკიცებულს ხანს სიკოცხლე. მაშინ მისი ნიჭი ისე განვითარდებოდა და მ ს მოლვაწეობა მწერლობაში ისე განმტკიცდებოდა, რომ შორს დასტოვებდა და ძლიერაც დაჩდილებდა ყოველსავე მას, რაც ყმაწვილობის დროს უწერია პოეტს და რაც ეხლა შეადგენს საუკეთესო გენძს ქართულ პოეზიისა და მწერლობისას“.

პროფესორი ალ. ცაგარელი (გაზ. „დროების“ 1870 წლის მე 3 ნომერში) სწერს:

„ნიკოლოზ ბარათაშვილი სდგას ჩვენს დიტერატურაში ერთად-ერთი, განცალკევებული; არც თვითონ მისცემოდა ვისგანმე დაქნილ ბილიკსა და ვერც ირჩევინ იმის შემდეგ იმისგან თელილ გზაზე გაიარა; ის არ სიარულობდა სხვის მიბაძვას და იმას კი ვერავინ მიჰბაძ; თავისათვის თითონვე გასჭრა გზა და იმის სიკვდილის შემდეგ იმის კვალი ისეთივე უკვალი მინდორი შეიქმნა, როგორც იყო. ვიდამაც სთქვა, რომ ნ. ბარათაშვილი ჩვენი ბაირონი არისო,—ამ სიტყვებში მართალია და ბევრი ჭეშმარიტება არის და არც არაფერია საოკვლო ამ შედარებაში ინგლისის დიდ პოეტისათვის: ისიც ისეთივე მადალი და მიუბაძავი პოეზიისა და ხასიათის-�itთი, როგორც ეს. კაცი თითქმის ფოფმანობს მ დრმად ჩათუოქულ მოძმეს, გულით ჭირისუფალს—„ქართველი“ დაუძახოს. მე არ მინახავს ჩემს დღეში ქართველი, წარბ-შეკრული სიმოქალაქო გრძნობისაგან და მადალი კეთილშობილ აზრებისაგან შეკომფიდ სახით.

„თუ თვალს გადავავლებთ, ნ. ბარათაშვილის რკინისა და ფოლადის დექსებს, მაშინათვე წარმოიდგენთ კაცსა, რომელიც ყველაზე მადალ სდგას გრძნობით, ნიჭით და ხასიათით,—ინდბუზსავით მიუკარებელი... მადალი, შორს გამჭვრეტი, ყველა მხარის მხედველი, მუდამ თავ და შუბლ წაბურული, როგორც ინდბუზი, მარად გარეშოხვეული გულის მკვლელი და მომწყვლელ სევდის ნისლითა...

„ამ ჩვენის სასიქადული პოეტის დექსებზე და ენაზე ის უნდა სთქვას კაცმა, რაც იმის საკვირველ ბუნებაზე ითქმის: გრძობის ძალით და სიმაღლით, ჭეშმარიტ პოეტურ წარმოდგენით, თავისუფალ ძალ-დაუტანებელ დექსის მიმდინარეობით, მტკიცედ და ცხადად საგნის გამოხატვით, სულთქმა-ვნებათა გამოთქმით, პოეზიის ყოველად შემრსველად კიდოთი, რომელიც ბირდაბირ მკითხველის გულს ეტანება და სწორედ იმის აგრძნობინებს მკითხველს, ანუ მსმენელს, რაც პოეტს უნდა გგრძნობინებინა,—ყველა ამ კარგი-ოცარ დიდ პოეტურ თვისებით, გამბობთ, ძნელი შესადარებელია ის ყველა დანარჩენ ქართველ პოეტებთან, შოთა რუსთაველის გარდა.

„ქართული ენა ნ. ბარათაშვილის დექსებისა დიდად დახელოვნებული და შემუშავებული არის: არც სულ ძველი არც ახალი, არც მწიგნობრულ-ხუტური, სწორედ ისეთი, როგორც უნდა იყოს დიტერატურის და პოეზიის ენა. დექსთ-წყობა მშვენიერია; რითმა გასაკვირველის ხელოვნებით არის გამოთქმული... ბირდაბირ გულის სიღრმიდან წყაროსავით მოჩუხჩუხებს განმცხოველებელი გრძნობა და პოეტური წარმოდგენა... ამის დექსი შეეხება ყველა ნაირ საგანს, მაგრამ რაც გინდა ქალწულოვან და დამტკბობელ საგანზე უნდა დამღერა, მაინც და მაინც რადაც ნაღვლიან სევდის კიდის გაკვლევებ; რაც უნდა ერთმანეთის წინააღმდეგ საგნებზე დექსობდეს, მაინც ენასაც და დექსის კიდოსაც იმგვარად შეეფარდების და შეეწონს დექსის საგანს, რომ კაცს უჭირს წარმოიდგინოს, თუ ერთსა და იმავე კაცს შეეძლიან სრულიად წინააღმდეგ გრძნობების ასეთის ხელოვნებით გამოხატვა და გამოთქმა; კაცს უჭირს დაიჯეროს, რომ დექსებისა: „სულო ბოროტო“, „ჩემს მეგობარსა“, ანუ „ფანტაზიის“ ავტორს ამ გვარი ქალწულოვანი დექსები დაეწერა, როგორც „მაღალი შენს კვმენს, ფამაზო ქალო, შავ-თვალებიანო“ და „თვალებია“.

—

რა წრეში აღზარდა ნ. ბარათაშვილი?

ნიკოლოზ ბარათაშვილის ცხოვრება ჩვენთვის ასდათ არის ცნობილი. ვიცით მისი ვინობა, დაბადება, კაზრდა, სამსახური და მერე უდროოთ გარდაცვალება ასეთ ცნობებს გარდა მისი პოეზიის სამგლოვიარო კიდოსაც ვიცნობთ. როგორც პოეტის ცხოვრება, ისევე ამის დექსები ბევრს აუწერია და გაურჩევია უმრავლესთა ალწერანი თითქმის ერთნაირის ცნობებით და კიდოთი არის დაწერილი.

პოეტის ცხოვრების პირობების თითქმის უმეტესი ნაწილი ჩვენთვის უცნობია და გაურკვეველი. ნამეტურ პოეტის იდეის ადორძინების დასაწყისი, მისი პოეზიის კიდოს მორთულობა და ბევრიც სხვა ასეთი მიზეზი ჩვენთვის უცნობია და დაფარული. პოეტი არც ციდან იყო ჩამოვარდნილი, არც მიწიდამ ამოძვრალი; უეჭვე-

ლია, როგორც სისხლ-ხორც შესხმულ არსებას, მაზედაც ექნებოდა ვისმეს გავლენა.

ამას ჩვენ თამამად ვამბობთ, რადგანაც 1800 წლის შემდეგ ქართველები მიეცნენ ღრმა ძილს, ხან-კი ნამძინარევნი სუფრას მოუჯდებოდნენ და დროს ატარებდნენ. ასეთის დროს გასატარებლათ ხშირათ ლექსებსაც სწერდნენ, მაგრამ როგორ ლექსებს! სულ არშიყულს, ღვინის სმის შემამკობელს და სხვა ასეთებს, რის მოთვლაც აქ საჭირო არ არის, რადგანაც ასეთ ლექსების მჯდაბნელნი ქართულ მწერლობაში დღესაც ბევრნი გახლავან

1801 წლიდან საქართველოში გაჩნდა არშიყობის და ლოთობის სკოლა და ვინც თვალს გაახელდა, იგი მაშინათვე ამ სკოლის ბადეში გაებმებოდა, დაიწყებდა დროს ტარებას, ფუქსავატ ცხოვრებას და თუ ლექსებს დასწერდა, ისიც ქოფოთ იქნებოდა არშიყული და ლოთური შემკენება

ნ. ბარათაშვილს აქვს უპირველესათ ის ღირსება, რომ მან ასეთ მუქთა-ხორა სკოლას გზა აუქცია, წინათ ეოფილ მელექსეთა კილოს გვერდს აუარა. საყურადღებოა იმის გაგება, თუ პოეტში ეს გაბედულება ვინ დანერგა, ვინ მისცა ამის შეგნება და მიმართულება.

ეს გარემოება დიდათ საინტერესო არის ჩვენთვის და საყურადღებო. როცა ეს გარემოებაც გვეცოდინება, მაშინ უფრო დასაფასებელი იქმნება პოეტის პოეზიის ღირსება.

ნ. ბარათაშვილზედ ერთობ დიდი გავლენა ჰქონდა სოლომონ დოდაშვილს და პოლონელ იმ პროფესორებს, რომელნიც პოლონეთის ამბოხების გამო საქართველოში იქმნენ გადმოსახლებულნი და რომელნიც კარგა ხანს თბილისში სცხოვრობდნენ. აქ მათ შეადგინეს სხვა და სხვა წრეები, რომელთ უმთავრეს მეთაურ მოდვაწედ სოლ. დოდაშვილიც ითვლებოდა. ეს პირი და პოლონელი პროფესორები ერთად მოქმედებდნენ ქართველთა შვილების გასაღვიძებლათ და მამულიშვილურის მიმართულების დასაარსებლად. 1830 წ. თბილიში დაარსებულ იქმნა ერთი წრე, რომელს წრეში მოქმედებდნენ პოლონელი პროფესორები და სოლ. დოდაშვილიც. ამ წრის წევრებათ ითვლებოდნენ იმ დროის თბილისის საწავლებლის ქართველი მოწაფენი, რომლებზედაც ერთობ დიდი გავლენა ჰქონდათ ხსენებულ პირთ. ცნობილი არის, რომ ნ. ბარათაშვილიც ამ საამხანაგო წრეში ერთგულ ამხანაგად ითვლებოდა.

ზ. ჭიჭინაძე

*
* *

რად ჰყვედრი კაცსა, ბანოვანო, პირუმტკიცობას?!
თუ ემდური შენ ტრფიალის ცვალებადს გრძნობას:
რომ არ გემსჭვალვის საუკუნო ტრფიალებითა,
ჰგავს არ პასუხს სცემ შენ მას სულით მშვენიერითა,
სილამაზეა ნიჭი მხოლოდ ხორციელების,
და ვით ყვავილი თავისს დროზე მსწრაფლად დაჭკნების;
აგრეთვე გულიც, მხოლოდ მისდა შენამსჭვალები,
ცვალებადია, წარმავალი და უმტკიცები!
მშვენიერება ნათელია, ზეცით მოსული,
რომლით ნათლდება ყოველი გრძნობა, გული და სული,
და კაცსა შორის, ვით კერძოსა ღვთაებისა,
რად გრწამს არ იყოს საუკუნო მადლი ტრფობისა?
თვით უკვდავება მშვენიერსა სულში მდგომარებს,
მას ვერც შემთხვევა და ვერც ხანი ვერ დააბერებს,
მხოლოდ კავშირი ესრეთთ სულთა შობს სიყვარულსა,
ზეგარმო მადლით დაუხსნელად დამტკიცებულსა!
მხოლოდ მათ შორის არის გრძნობა, ესთ სანუკველი,
რომ მის უტკბილეს არც თუ არის სასუფეველი!
მას ცისა სხივით აცისკროვნებს მშვენიერება,
და უკვდავებით აგვირგვინებს ჭეშმარიტება!

1842 წ.

ნ. ბარათაშვილი.

ჩრდილოეთში

(ნ. ბარათაშვილის ხსოვნას)

მარტო ვარ!.. სადღაც, ჩრდილოეთში, კაეშნიანი,
თანა მდევს ლანდი სიკვდილისა, მარად ზვიანი.
ცივა... ბორიო მოუსვენრობს ნისლ-ჯანყიანი,
და თავს დამყენის სვავ-ყორანი ბრჭყალ-ავყიანი.
..და სული ჩემი მიილტვის შორს ცეცხლის ფრთიანი,
იქ, სად სამხრეთი ეგულება ნათელ-მზიანი;
სამშობლო ტურფა, საყვარელი, ალერსიანი,
კავკასიონი! მთა-ბუნებერაზ ლაჟვარდ-ციანი:
სად დედა ქართლის სტირის წარსულს თვალცრემლიანი
და ძე ივერის სჭედს მომავალს, გზა-ეკლიანი.
მარტო ვარ! ობლად .. უცხოეთში გულ-სევდიანი.
და არ მშორდება: ფიქრი მწარე, შავ-ბედიანი!..

ს. ერთაწმინდელი

წვრილი ამგები

ნ. ბარათაშვილის დაბადების ასი წლის თავი სრულდება გიორგობისთვის 22.

ბათუმის დრ ფრე ნ. ბარათაშვილის დაბადების 00 წ. შესრულების გამო გიორგობისთვის 22 საღამოს მართავს ლექციითურ.

ქართ. სიტ.-კაზმ. საზ-ის გამგეობის თაოსნობით ნ. ბარათაშვილის სამარეს ყვავილებით შეამკობენ, პანაშვიდს გადიხდიან, საღამოები საგანგებო კრება გაიმართება

ავტოგრაფი ნ. ბარათაშვილის, „ბედი ქართლისა“ საგანგებოდ გამოიცემება კნ. ერისთავის მიერ.

სრული თხზულებანი მისივე საუცხოო გამოცემა, გამოვა მომავალ თებერვალს.

ხარკოვის სტუდენტობა ამ თვის 26 ნ. ბარათაშვილის ხსოვნის საღამოს მართავს.

ჩვენი მოკრიბი მასალა შემდეგი ნომრისთვის გადაიდო.

საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეში საღამოები იმართება ნ. ბარათაშვილის ხსოვნის აღსანიშნავად.

ქუთაისში
ბარათაშვილის ხსოვნისადმი
ბარათაშვილის ბიბლიოთეკა
ბარათაშვილის ბიბლიოთეკა
ბარათაშვილის ბიბლიოთეკა